

ANTROPOLOŠKO NAZIVLJE

Uredila
Anita Sujoldžić

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja

ANTROPOLOŠKO NAZIVLJE

Uredila
Anita Sujoldžić

HRVATSKO ANTROPOLOŠKO DRUŠTVO – HAD

Zagreb, 2013.

ANTROPOLOŠKO NAZIVLJE

Uredila

Anita Sujoldžić

Recenzenti

Akademik Pavao Rudan

Akademik Petar Šimunović

Lektura

Vesna Arsovski

Naslovna stranica

©INANTRO

Izdavači

Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

HRVATSKO ANTROPOLOŠKO DRUŠTVO

Adresa izdavača

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Hrvatsko antropološko društvo – HAD

Hebrangova 1, 10000 Zagreb

Tisak

LASERplus d.o.o., Brijunska 1a, Zagreb

Zagreb, 2013.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice pod brojem 866012

ISBN 978-953-154-233-3 (HAZU)

ISBN 978-953-7467-08-1 (HAD)

S A D R Ź A J

Predgovor.....	vii
Stručni suradnici na projektu ANTRONA	xi
Muke po rječniku	
1. Znanstvena komunikacija i terminologija kao izvor znanja.....	3
<i>(A. Sujoldžić)</i>	
2. Problemi prevođenja u terminografiji iz antropološke perspektive	17
<i>(O. Orlić i L. Šimičić)</i>	
3. Izgradnja antropološkoga nazivlja – klasifikacija i izvori	32
<i>(J. Lah, A. Iveković Martinis i M. Jernej Puljić)</i>	
Englesko-hrvatski rječnik temeljnog antropološkog nazivlja	45
Kazalo hrvatskih naziva	291
Izvori	
Izvori na hrvatskom jeziku	324
Izvori na engleskom jeziku	332

PREDGOVOR

Antropološko nazivlje plod je dvogodišnjega složenog rada koji je obavila istraživačka skupina Instituta za antropologiju (INANTRO) u okviru projekta „Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji“ (ANTRONA). ANTRONA je dio nacionalnoga projekta „Hrvatsko strukovno nazivlje“ (STRUNA), koji od 2008. godine provodi Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu uz potporu Hrvatske zaklade za znanost. STRUNA je zamišljena kao zajednička terminografska baza podataka koja potencijalno obuhvaća sve znanstvene discipline u Hrvatskoj, a dio je procesa jezičnoga planiranja i standardizacije koji pomažu zaštititi hrvatski jezik od pretjeranog stranog utjecaja, ali omogućuju i učinkovitiju komunikaciju među stručnjacima pojedinih znanstvenih područja kao i između znanstvenika i šire javnosti. Projekte STRUNE provode stručnjaci za određena područja, a jezičnu i terminološku obradu hrvatskih naziva provode suradnici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

U izradi antropološkog nazivlja koje donosimo u ovoj knjizi znanstvenici s Instituta za antropologiju odgovorni su za konceptualizaciju antropologije kao znanstvene discipline, odabir engleskih pojmova i naziva te strukovnu redakciju predloženih hrvatskih naziva, a suradnici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje za jezičnu i terminološku redakciju predloženih hrvatskih istoznačnica. ANTRONA je prvi projekt ove vrste u hrvatskoj antropologiji, tj. prvi je sustavni pokušaj stvaranja i standardizacije antropološke terminologije u hrvatskome jeziku koji istodobno zadire u široko područje humanističkih i društvenih znanosti. Specifičnosti terminologije povezane s ovim znanostima tako su u ovom projektu došle na vidjelo po prvi put od pokretanja STRUNE. Smatrali smo korisnim podijeliti neka svoja iskustva i teškoće u terminološkom radu s korisnicima ovog rječnika i nekim budućim suradnicima na ovom važnom nacionalnom terminološkom projektu. Stoga tri uvodna priloga detaljnije informiraju o radu na projektu, korištenim izvorima, promišljanjima koja su utjecala na redakcijske odluke o prihvatljivim rješenjima i drugim problemima i izazovima, od razgraničavanja i klasifikacije znanstvenih disciplina do kulturne specifičnosti pojedinih naziva i problema u njihovom prevodenju. Uz kritiku tradicionalnog terminološkog okvira utemeljenog na prilično strogim pravilima i težnji za jednoznačnim strukturiranjem pojmovnih značenja na svim razinama znanstvenog područja, ove „muke po rječniku“ jasno ukazuju na potrebu veće fleksibilnosti u interpretacijama tog okvira i neizbježno uvažavanje komunikacijskoga konteksta u određivanju značenja pojmova i njihovih naziva.

Antropologija je relativno mlada znanstvena disciplina koja je tijekom posljednjeg stoljeća prošla ubrzan razvoj od malo poznatog znanstvenog područja koje se ponajprije povezivalo s istraživanjima egzotičnih kultura do komparativne humanističke znanosti koja je stvorila temeljne priloge potrebne za razumijevanje svijeta koji nas okružuje. Korištenje pojma antropologija različito je u različitim nacionalnim znanstvenim tradicijama. U britanskoj se ponajprije odnosi na socijalnu antropologiju, dok u američkoj ujedinjuje kulturnu, biološku, arheološku i lingvističku antropologiju. U europskoj su tradiciji središnje mjesto zauzele etnologija i folkloristika, a pojavljuje se i kulturologija. Nesuglasice i oprečnosti o području, sadržaju i opsegu koje pokrivaju etnologija/kulturna antropologija i socijalna antropologija dodatno otežavaju definiranje mreže i opsega pojmova. Kako je cilj antropološkog nazivlja omogućiti sažetu riznicu temeljnih pojmova i njihovih definicija kojima se služe antropolozi u svijetu, u njemu se spajaju pojmovi izvorno američke antropološke tradicije i europskih kulturno i biološki usmjerenih antropoloških tradicija u sagledavanju antropologije kao jedinstvene, holističke ali interdisciplinarne znanstvene discipline. U dosadašnjoj praksi u hrvatski se jezik u većini slučajeva nazivlje prenosi iz engleskoga jezika i upotrebljava u izvornome obliku. U edukacijskoj i znanstvenoj praksi engleski nazivi često se nekritički prihvaćaju, što stvara terminološke probleme, a dolazi i do nepotrebne anglizacije hrvatskog znanstvenog nazivlja. Stoga se nadamo da će ovaj rječnik barem djelomično ispuniti tu terminološko-metajezičnu prazninu te time obogatiti jezik hrvatske znanosti svrstavajući ga u društvo europskih jezika koji takve baze i priručnike već imaju.

Antropološki rječnik obuhvaća 1529 engleskih pojmova, a zajedno s istoznačnicama sadrži 1707 engleskih naziva koji se odnose na temeljnu terminologiju u socio-kulturnoj, lingvističkoj, arheološkoj i biološkoj antropologiji. Engleske se natuknice u rječniku nižu abecedno i svaka sadrži definiciju pojma i barem jednu hrvatsku istoznačnicu. Budući da je riječ o jednom od prvih englesko-hrvatskih priručnika antropološkog nazivlja, treba ga svakako shvatiti kao deskriptivan, a ne preskriptivan ili normativan priručnik, a u skladu s tim pristupom hrvatske istovrijednice sadrže često uz preporučeni naziv i druge moguće ili dopuštene nazive. Premda ponuđeni rječnik nesumnjivo predstavlja entuzijastički i programatski poduhvat, on je istodobno nedovršeno djelo, nužno otvoreno za daljnju doradu. Drugim riječima, ne smatramo da su odabrane definicije i nazivi „ispravni“, a druga moguća značenja i nazivi „neispravni“, ali se nadamo da predstavljaju dosljedan i dobro definiran skup značenja koji može pomoći u komunikaciji među antropolozima i potaknuti ih da upotrebljavaju iste riječi s istim značenjima. U svojem sadašnjem obliku rječnik ne nudi ni više

ni manje od osnovnog terminološko-leksikografskog nazivlja utemeljenog, iz perspektive njegovih autora, na sagledavanju antropologije kao holističke znanosti koja se nužno opire klasifikaciji znanstvenih disciplina i u temeljnim pojmovima i nazivlju dijeli meke granice s drugim humanističkim, društvenim i prirodnim znanostima. Obradeni tipovi pojmova stoga zahvaćaju široki raspon od onih ontoloških (svijest, rod), epistemoloških (srodstvo, svjetonazor), metodoloških (metodološki individualizam, holizam), teorijskih (humanizam, evolucionizam) do etnografskih (poslijeporođajni tabu, mana). Uključivanje istoznačnica i istozvučnica pridonijelo je preciznosti reprezentacije antropološkoga znanja* kojom rječnik, zajedno s dodatnom leksikografskom obradom natuknica, nadilazi uobičajene terminološke priručnike. Natuknice koje su se činile manje poznatima i koje se rjeđe upotrebljavaju u hrvatskoj antropološkoj literaturi popraćene su širom napomenom i, gdje god je bilo moguće, upotrebom u kontekstu, što nije uvijek slučaj s onima koje su poznatije i za koje su podaci pristupačniji. Napomene i primjeri kontekstualne uporabe najčešće donose nužne podatke o povijesti uporabe pojma i načina na koji su se pojmovna značenja mijenjala kroz vrijeme ili s obzirom na autora i kontekst uporabe.

Osim detaljnog englesko-hrvatskog rječnika knjiga sadrži i hrvatsko-englesko kazalo od ukupno 2036 hrvatskih naziva koje korisnika upućuje na odgovarajuće natuknice u englesko-hrvatskom dijelu. Na kraju se nalazi opsežan popis izvora na engleskom i hrvatskom jeziku koji omogućuje korisnicima daljnje upoznavanje specifičnih pojmova. On uključuje širok raspon izvora iz različitih disciplina (antropologije, filozofije, psihologije, sociologije, kulturnih studija, lingvistike, arheologije, ali i biologije i medicine) smještajući tako antropologiju u široko zamišljeno područje humanističkih i interdisciplinarnih znanosti.

Rad na ovome projektu i knjizi iziskivao je znatan trud velikog broja suradnika. Zahvaljujemo svim suradnicima, antropolozima i znanstvenicima drugih srodnih struka koji su spremno prihvatili izazov kakav predstavlja ovakav kolektivni poduhvat i prilagodili se zadanom formatu rječnika i kratkim rokovima bez gubitka kreativnosti i stručnosti, kao i svima koji su nam pomogli savjetima u pronalaženju prikladnih rješenja. Zahvaljujemo dr. sc. Saši Missoniju, ravnatelju Instituta za antropologiju, koji je izuzetnim razumijevanjem za naš posao pridonio izradi i objavljivanju ove knjige. Posebnu zahvalnost dugujemo prof. dr. sc. Maji Bratanić, voditeljici projekta STRUNA, na neprocjenjivoj stručnoj i prija-

* Sinonimija (istoznačnice) i homonimija (istozvučnice) su semantički odnosi među pojmovima izraženi istovjetnim ili različitim znakovima koji se redovito izostavljaju u tradicionalnim terminološkim rječnicima.

teljskoj potpori te suradnicima Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Bruni Nahodu i Perini Vukša Nahod koji su svojom stručnošću i predanošću, ali i zamjetnom kreativnošću u znatnoj mjeri pridonijeli kvalitetnoj izradi ukupnog nazivlja.

Hrvatska zaklada za znanost i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa omogućili su davanjem financijske potpore rad na projektu i pripremu njegovih rezultata za tisak, a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Hrvatsko antropološko društvo omogućili su tiskanje ove publikacije, na čemu im srdačno zahvaljujemo.

Vjerujemo da će ovaj temeljni antropološki rječnik omogućiti stjecanje općenite predodžbe o široko zahvaćenoj predmetnosti antropologije, a time i moguće propuste učiniti manje značajnima. Nadamo se da će se s time složiti i čitatelji, korisnici rječnika, od studenata do prevoditelja, kojima je on podastrt u dobroj namjeri.

A. S.